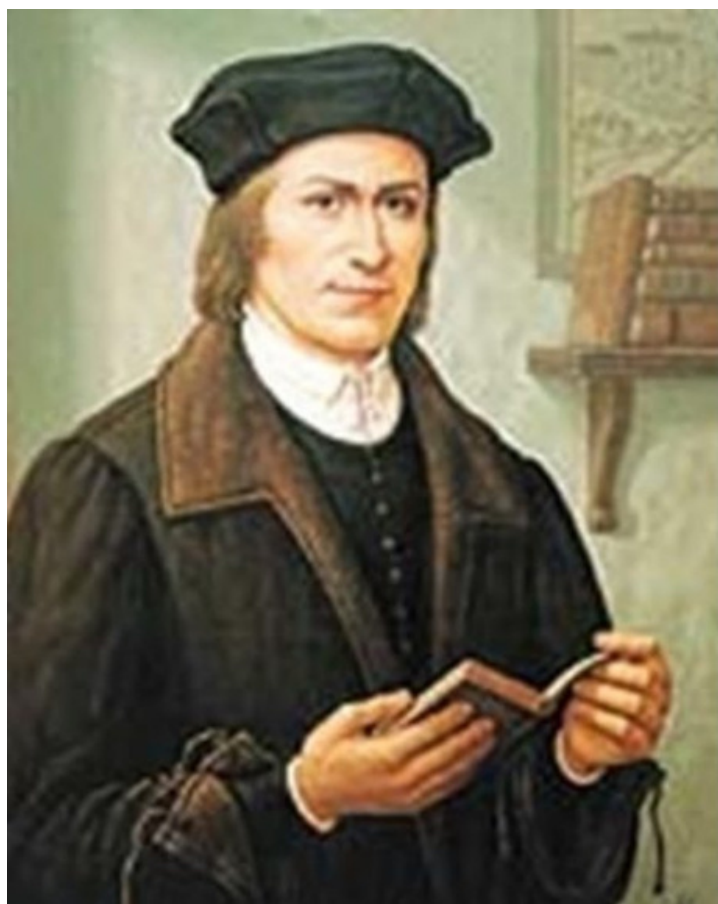

7.2 „Katekizmas“ – pirmoji lietuviška knyga

Akrostichas – eiliuotas tekstas, kurio eilučių pirmosios raidės, skaitant nuo viršaus į apačią, sudaro žodį arba posakį, dažnai – rašytojo ar poeto vardą ir pavardę.

Elementorius – pradinio skaitymo ir rašymo vadovėlis.

Prūsijos kunigaikštystė – vokiečių valstybė pietrytiniame Pabaltijyje 1525–1701 m., iki 1657 m. Lenkijos karalystės vasalė.

Šiandien už A. Kulvietį ir S. Rapalionį labiau žinomas **Martynas Mažvydas**. M. Mažvydas gyveno XVI a., buvo liuteronų klebonas Karaliaučiuje, Ragainėje, propagavo lietuvių kalbą. Jis nebuvo europinio masto asmuo kaip du pirmieji, tik paprasčiausias klebonas. Bet būtent M. Mažvydas 1547 m. išleido pirmąją spausdintą lietuvišką knygą „**Katekizmas**“. Pilnas pavadinimas „*Katekizmo prasti žodžiai, mokslas skaitymo, rašto ir giesmės dėl krikščionystės, bei dėl bernelių jaunų naujai suguldytos*“. Iš viso jis parengė, parašė, sukūrė pirmąsias 6 lietuviškas knygas ir knygeles. M. Mažvydo „Katekizmas“ – nedidelio formato 79 puslapių knygelė, kurią sudaro lotyniškas ketureilis „Didžiajai Lietuvos kunigaikštystei“, lotyniška pratarmė „Bažnyčių Lietuvoje ganytojams ir tarnams malonė ir ramybė“, eiliuota lietuviška pratarmė „Knygelės pačios bylo lietuvninkump ir žemaičiump“, nedidelis elementorius „Pigus ir trumpas mokslas skaityti ir rašyti“, penkių dalių katekizmas (verstiniai religiniai, socialiniai ir doroviniai pamokymai) bei 11 giesmių giesmynėlis su gaidomis.

7.2 „Katekizmas“ – pirmoji lietuviška knyga

1. Klausimai ir užduotys:

1. Kada ir kur išleista pirmoji lietuviška knyga? Kiek joje puslapių? Kaip sutrumpintai mes ją vadiname?
2. Iš kokių dalių sudarytas M. Mažvydo „Katekizmas“?
3. Išmokite pirmąjį lietuviškos pratarmės posmelį atmintinai.
4. Pasidomėkite, iš kokių elementorių mokėsi jūsų artimieji: tėvai, seneliai, broliai, seserys ir kt. Parenkite pristatymus ir pristatykite klasėje.

Pratarmėje savo vardą ir pavardę M. Mažvydas įrašė kaip akrostichą (skaitant pirmąsias eilučių raides nuo trečios iki devynioliktos eilutės, išryškėja lotyniška forma: **MARTJNVS MASVJDJVS** – Martinus Masvidius).

2. Vadovėlyje matote M. Mažvydo „Katekizmo“ puslapį su prakalba. Pamėginkite surasti akrostichą ir jame paslėptą Martinus Masvidius.

BroLIAI seserys, imkit mane ir skaitykit

Ir tatai* skaitydami permanikit:

Mokslo šito tėvai jūsų trokšdavo turėti,

Ale* to negalėjo nė vienu būdu gauti.

Regėti to norėjo savo akimis,

Taip ir išgirsti savo ausimis.

Jau nū(nai) ko tėvai niekada neregėjo,

Nū(nai) šitai visa jūsump atėjo.

Veizdėkit ir dabokite, žmonės visi,

Šitai eina jusump žodis dangaus karalystės.

Maloniai ir su džiaugsmu tą žodį priimkit,

A jūsų ūkiuose šeimyna mokinkit.

Sūnūs, dukterys jūsų turi tatai mokėti,

Visa širdim turi tą Dievo žodį mylėti.

Jei, broLIAI seserys, tuos žodžius nepapeiksit,

Ir pašlovinti po akimis Dievo būsit.

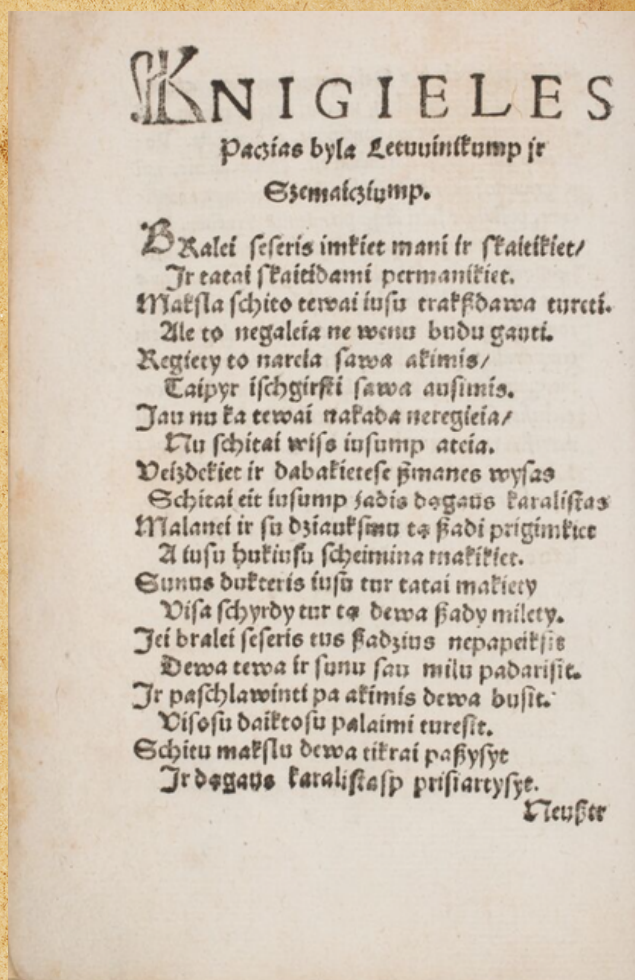
Visuose daiktuose palaimą turėsit.

Šituo mokslu Dievą tikrai pažinsit

Ir dangaus karalystėn prisiartinsit.

*tatai = tai

*ale = bet

7.2 „Katekizmas“ – pirmoji lietuviška knyga

Pirmoji lietuviška knyga – tai ne tik lietuvių raštijos, bet ir lietuvių kalbos gramatikos, terminijos, taip pat pasaulietinės poezijos, muzikos istorijos pradžia, nacionalinės kultūros simbolis.

3. Klausimai ir užduotys:

1. Išrinkite tris sunkiai suprantamus žodžius. Pamėginkite juos paaiškinti pasitelkę internetą.
2. Katekizmo prakalboje lotyniškai įrašytas autoriaus vardas ir pavardė. Raskite ir apibraukite akrostichą.
3. Kiek šios knygos egzempliorių išliko iki šių dienų? Kur jie saugomi?

4. Remdamiesi pamokos medžiaga įvertinkite pateiktus teiginius. Prie teisingų teiginių rašykite +, prie klaidingų - ir būtinai paaiškinkite, kodėl taip manote.

Teiginys	+ arba -	Kodėl?
Pirmoji pasaulyje spausdintinė knyga yra Koranas.		
Pirmoji Lietuvoje parengta knyga – M. Mažvydo „Katekizmas“, išleistas 1547 m. Karaliaučiuje.		
Spaustuve, išleidusią pirmąsias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės knygas, Vilniuje įsteigė P. Skorina.		
Vilniaus kunigo Martyno Radomiečio „Agenda“ išspausdinta Vilniuje 1499 m.		
Spaudos presas išrastas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.		

7.2 „Katekizmas“ – pirmoji lietuviška knyga

5. Aštuntoko namų biblioteka. Pasidomėkite savo namų bibliotekos knygomis.

1. Kuriais metais išleista seniausia namų bibliotekos knyga? Koks jos pavadinimas, kas autorius?
2. Kaip ši knyga atsirado jūsų namuose?
3. Kokias knygas labiausiai mėgstate? Paklauskite tėvų ir senelių apie vaikystėje skaitytas knygas. Sudarykite mėgstamiausių knygų penketukus.

Jūsų knygų penketukas	Tėvų knygų penketukas	Senelių knygų penketukas
1. 2. 3. 4. 5.	1. 2. 3. 4. 5.	1. 2. 3. 4. 5.

4. Palyginkite savo, tėvų ir senelių knygų penketukus. Raskite bent du panašumus ir skirtumus.

Panašumai	Skirtumai
1. 2. ...	1. 2. ...